

Geen theater, wel pakketjes en films om te herdenken

Van een bijzondere vriendschap tussen Oane Marten van veertien en de 89-jarige mevrouw Wattimena in Drachten tot de eerste animatiefilm van Hester Douma (18) uit Hurdegaryp. Door corona konden de jonge Friese deelnemers aan Theater na de Dam dit jaar geen theatervoorstelling maken voor 4 mei. Op stel en sprong gingen ze hun projecten over de Tweede Wereldoorlog echter in een nieuwe vorm, en dat leverde heel veel ander moois op.

✎ Diane Romashuk

Elke zaterdagochtend is het inmiddels vaste prik. Zij legt geld voor hem klaar en geeft vanuit de deuropening haar boodschappenlijstje door. Hij noteert die in zijn telefoon en gaat de markt op, om vervolgens een goed gevulde boodschappentas weer voor haar portiek neer te zetten. „Ze biedt me wel eens een zakcentje aan maar daar ben ik niet zo van”, vertelt Oane Marten van der Veen (14). „Ik doe dit gewoon graag voor haar.” En dus stopt de 89-jarige Doma Riana Wattimena hem in plaats van geld vaak Indische hapjes toe, vertelt zij. „Pasteitjes, lempers, spekkoek; hij vindt alles lekker.”

Het is een onwaarschijnlijke band die is ontstaan tussen de twee. En niet alleen vanwege hun leeftijden; tot halverwege maart kenden ze elkaar ook nog niet. Een nieuwe vriendschap die anderhalve meter afstand wist te overbruggen dus.

Beiden doen mee aan Theater na de Dam van De Lawei, onderdeel van de landelijke theatermanifestatie waarbij ieder jaar op 4 mei ruim tachtig voorstellingen worden gespeeld. Bij de jongerenprojecten, zoals die in Drachten, zouden interviews met ouderen die de Tweede Wereldoorlog meemaakten de basis voor de voorstellingen zijn.

Door de coronacrisis liep het anders. Op bezoek gaan bij een oudere kon ineens niet meer, maar via regisseur Lisa Groot Haar hoorde Oane Marten dat mevrouw Wattimena nog wel iemand zocht die boodschappen voor haar kon halen. Hij bood zichzelf meteen aan. „We bleken ook nog eens in hetzelfde appartementencomplex te wonen.”

Ze vonden ook een alternatieve manier om het interview alsnog te doen. „We hebben gebeld terwijl ze mij vanuit haar keuken kon zien omdat ik op haar balkon stond.”

De vreemde omstandigheden weerhielden hen niet van een openhartig gesprek. Mevrouw Wattimena werd geboren op Sumatra in Nederlands-Indië. Ze vertelde Oane hoe ze daar als achttienjarige verliefd werd op een Molukse KNIL-militair. Een verkering die tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog

(1945-1949) als ongepast werd gezien. „Mijn familie was er eerst tegen maar ik volgde mijn hart dus ik bleef hem stiekem zien”, zegt Wattimena.

Toen Nederland zich eind 1949 terugtrok, was het voor KNIL-soldaten gevaarlijk om in Indonesië achter te blijven. „We zijn eerst getrouwd, omdat ik anders niet met mijn man mee mocht naar Nederland. In 1951 zijn we Indonesië ontvlucht. Onze oudste zoon was toen pas twee maanden oud.”

Op Oane maakte haar vluchtverhaal veel indruk. „Zoals de tijd die ze in het oerwoud doorbracht, waar ze moesten leven van wat ze op de grond vonden. Ook hoe boos ze werd toen ze in Nederland een witte

Juist nu de ouderen in onze samenleving zo afgesloten leven vonden we het mooi om toch even door die barrière heen te breken

man de straat zag vegen vond ik indrukwekkend. Ze was opgegroeid met het idee dat witte Nederlanders de baas waren. Pas toen drong tot haar door dat dat helemaal niet zo vanzelfsprekend was.”

Herkenning

Oane schitterde eerder onder meer in de kerstmusical *Oliver met een twist* van De Lawei, en in de Culturele Hoofdstad-productie *De klok moet werom* in Gorredijk. Voor de tweede keer doet hij nu mee aan Theater na de Dam. „In geschiedenisboeken staan veel algemene termen als het over de oorlog gaat, in een levens-

verhaal vind ik veel meer herkenning”, motiveert hij. „Van de Indonesische Onafhankelijkheidsoorlog wist ik zelfs niets. Nederland werd in 1945 bevrijd en gelijk daarna gingen wij door met oorlog voeren in Nederlands-Indië. Best erg dat dit verhaal zo weinig wordt verteld.”

Onbekendheid was ook voor regisseur Lisa Groot Haar reden om de strijd om Nederlands-Indië als thema voor het project te kiezen. „Dit jaar herdenken we 75 jaar vrijheid, maar nog niet iedereen was in 1945 vrij”, vertelt zij. „Toen ik me in dit onderwerp verdiepte ontdekte ik dat er na 1950 alleen al op vier plekken rondom Drachten vele Molukse gezinnen terecht kwamen.” De 89-jarige Wattimena trof zij bij de dagopvang voor Molukse en Indische senioren in De Marke. „In één uur tijd leerde ik daar meer over deze geschiedenis dan tijdens zes jaar middelbare school.”

In totaal doen elf jongeren tussen de elf en zestien jaar en acht senioren uit Smalingerland mee. „Bijvoorbeeld ook Jeanne van der Vlucht-Koolstra die in 1942 in een jappenkamp in Indië werd geboren, en twee Nederlandse veteranen.”

Toen de theatervoorstelling door de coronamaatregelen moest sneuvelen, was er geen twijfel: dan gingen ze op een andere manier door. Groot Haar: „Sommige jongeren hebben met de senioren gebeld en geskyped, anderen schreven brieven. Juist nu de ouderen in onze samenleving zo afgesloten leven vonden we het mooi om toch even door die barrière heen te breken en het samen over zoiets waarachtigs als de oorlog te hebben.”

De ontmoetingen verwerkten ze tot *Pakketje uit de oorlog*. „Een pakketje dat op 4 mei bij het publiek op de deurmat valt. We maken er vierhonderd. In elk pakket zitten acht enveloppen met daarin offline en online onderdelen, bijvoorbeeld een gedicht en een audiofragment.” Oane Marten maakte een filmpje over wat hij van mevrouw Wattimena leerde. „Ik had een lijst met wel 51 punten, maar voor het fragment heb ik die maar verkort naar 25.”

Ook stopte hij iets van de boodschappenlijst van mevrouw Watti-

mena in zijn envelop, verklapt de regisseur. „Iets dat haar aan haar geboorteland herinnert.” Andere deelnemers bieden het publiek onder meer dans en een muziekstukje geïnspireerd op klassieke muziek die vrouwen in een jappenkamp stiekem instudeerden. Lily Bagramyan (12) maakte een landkaart van de route die mevrouw Van der Vlucht-Koolstra naar Nederland aflegde, de printjes hebben we met 400 theezakjes bestempeld om ze oud te laten lijken.”

De inzet van de jongeren ontroerde en verraste de regisseur. „Jeder weekend deden we via Zoom digitaal een warming-up voor we afzonderlijk aan de slag gingen. Er was zoveel anders, maar de jongeren hebben zich ook met zoveel creativiteit op deze nieuwe vorm gestort, en daar is heel veel moois uit gekomen.”

„Ik ben dankbaar voor de belangstelling die Oane in mij toont en blij dat ik mijn verhaal kwijt kon”, vindt Wattimena. „Het is voor mijn kleinkinderen maar ook in het algemeen belangrijk dat mensen deze geschiedenis kennen, zodat nieuwe generaties hopelijk nooit zo'n oorlog mee hoeven te maken.” Oane Marten sluit zich daarbij aan: „Dit is een oorlogsgeschiedenis van ver weg maar ook die van Smalingerland. Het liefdesverhaal van mevrouw Wattimena vond ik prachtig en ook mooi om te delen.”

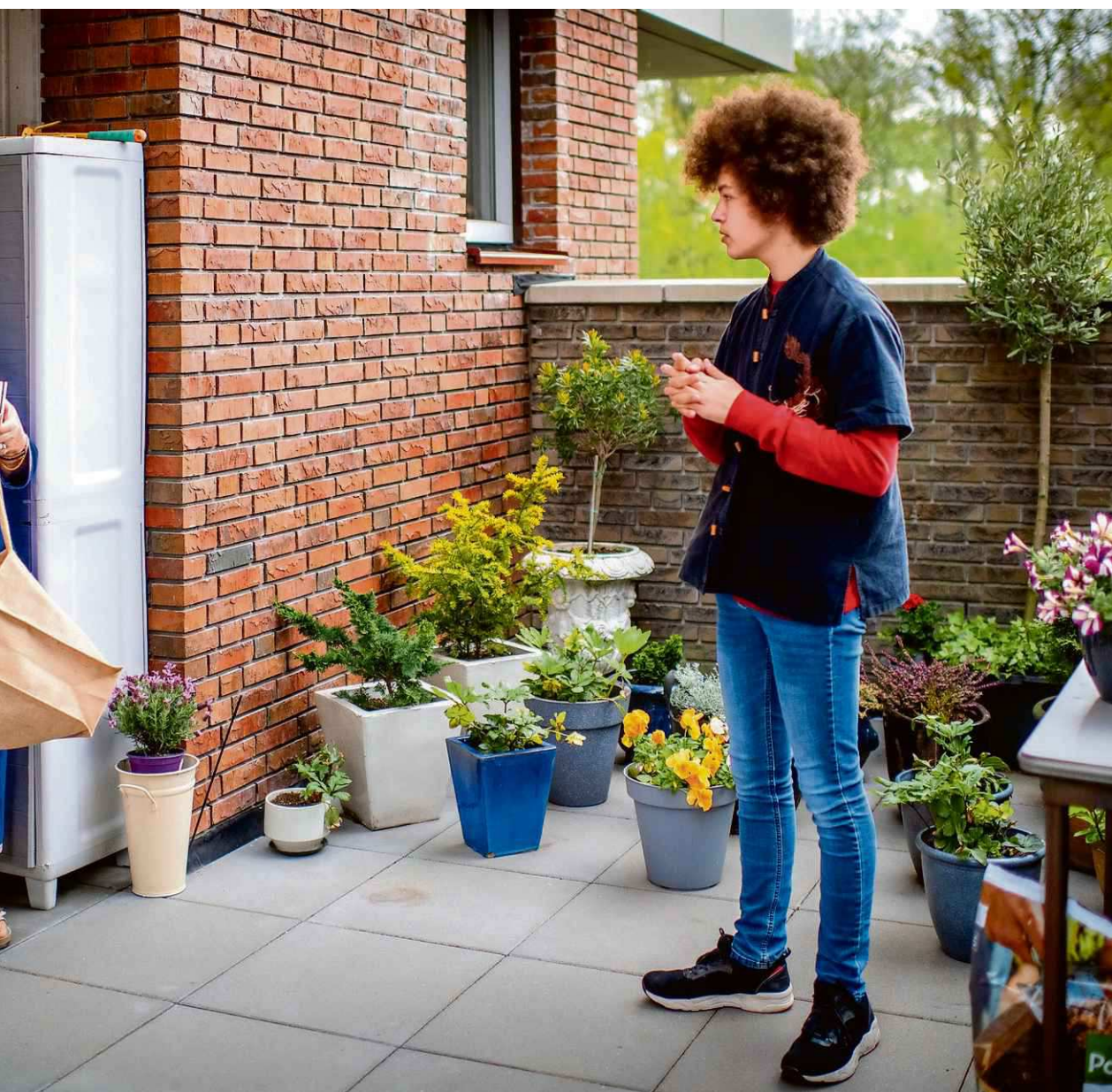
Haar boodschappen blijft hij voorlopig doen. Wattimena: „En als dit rotvirus voorbij is, moet hij maar eens goed op bezoek komen.”

Verloren bezittingen

Ook in Leeuwarden werd door jongeren al druk aan een voorstelling voor Theater na de Dam gewerkt toen de intelligente lockdown begon. Voor de productie *Van oude dingen, de mensen die voorbijgaan*, verdiepten veertien leerlingen (13 t/m 19 jaar) van Meeuw jonge theatermakers zich in verhalen achter spullen uit de Tweede Wereldoorlog.

„Joodse families raakten in de oorlog op veel manieren spullen kwijt”, vertelt regisseur Carlo Scheldwacht. „Omdat ze geconfisqueerd werden door de Duitsers, in bewaring gegeven bij vrienden, of

Boven: Oane Marten van Pakketje uit de oorlog van De Lawei doet nu op zaterdag boodschappen voor mevrouw Wattimena.

Foto: Jilmer Postma

Midden: stills uit films van Van oude dingen, de mensen die voorbijgaan van Meeuw, rechts de animatiefilm van Hester Douma, links Jojanneke Taconis.

Foto's: Stijn Schootstra

Onder: Oane en regisseur Lisa Groot Haar bezig met het inpakken van de pakketjes van Pakketje uit de oorlog in De Lawei.

Foto: Geeske Jildou Smilda

Op de cover: Het campagnebeeld van Van oude dingen, de mensen die voorbijgaan. Foto: Tryntsje Nauta

achtergelaten als de eigenaars werden opgepakt. Soms werd dan ook nog ingebroken in hun huizen. We wilden het verhaal vertellen van zo'n familie die langzaam van alles werd ontdaan."

De jongeren gingen ook op zoek naar voorwerpen die in hun eigen familie bewaard werden. „Dat leverde onder meer nikkelen munten en een schoenpoetsdoos op die gebruikt werd om de laarzen van Duitse soldaten te poetsen. Bij die spullen wilden we mensen zoeken die er verhalen over konden vertellen als inspiratie voor onze voorstelling." Maar ook hier moesten de plannen worden omgegooid. „Dat we online verder gingen stond buiten kijf. Het project gaat over een wezenlijk onderwerp en juist in deze vervelende tijd is het prettig om toch door te kunnen gaan. Toen ik om alternatieve ideeën vroeg had de ene jongere binnen anderhalf uur al een liedje gemaakt bij een van de voorwerpen, de ander een tekening of gedicht. Echt zó leuk."

Collectorsvlog

Met dat als basis, werden negen filmpjes gemaakt. „Zo maakte een deelnemster een collectorsvlog, waarin zij als verzamelaar van oorlogsspullen over de spullen vertelt. Aan de hand van een brief van zijn overgrootvader over een fietstocht tussen Fryslân en Groningen in de oorlog, maakte een andere deelnemer een heel sferisch verhaal."

Vanaf morgen verschijnen dagelijks drie filmpjes op de website van Meeuw. „En we wilden juist nu ook iets bieden om samen te herdenken. Daarom komt er ook een digitale foyer waarin mensen op 4 mei over de filmpjes kunnen napraten."

Scheldwacht kon de jongeren alleen via internet aansturen, toch werd de lat hoog gelegd. „Ook al zijn we geen tv-makers, we hebben toch gekozen voor een gepolijste look voor de filmpjes. Twee jongeren hebben zich met verve gestort op de nabewerking." Ook de anderen daagden zichzelf flink uit, zoals de achttienjarige Hester Douma uit Hurdegaryp. Als inspiratie voor haar bijdrage, koos ze een fragment uit het boek *Arnhem Spookstad* van An-

dré Horlings. „Het gaat over een jongen die bij de bevrijding op de vlucht slaat voor aangekondigde bombardementen. Onderweg komt hij onder meer granaten tegen en vriendjes in een staat waarin je die niet wilt zien. Daardoor realiseert hij zich wat hij door de oorlog allemaal zal verliezen. Een episch verhaal, en bijna niet voor te stellen."

Ze verbeeldde het in haar allereerste animatiefilm. „Ik had net voor de coronacrisis een tekentablet gekocht om te leren animeren. Dit was een mooie kans. In een editing programma heb ik mijn tekeningen achter elkaar geplakt." Andere deelnemers hielpen haar met de muziek en het schrijven en inspreken van de rap die ze bij het filmpje maakte. „Hoevel op afstand, was ons project toch één grote samenwerking."

Ergens baalt ze wel dat de voorstelling niet doorgaat. „Theater is supertof, en daarbij zie je de reactie van het publiek. Tegelijkertijd hebben we nu allemaal vet veel nieuwe dingen geleerd en ben ik erg trots op wat we hebben neergezet. De oorlog blijft een stukje van onze geschiedenis dat we niet mogen vergeten en moeten blijven herdenken, zeker in een moeilijke tijd als deze waarin we ook niet weten wat de toekomst brengt. Ik hoop dat het publiek de filmpjes dus weet te vinden."

► Aanmelden voor een (gratis) Pakketje uit de oorlog (1 per adres) kan vandaag nog bij theaternadedam@lawei.nl. Op 4 mei kan het pakketje van 10 tot 14 uur coronaproof opgehaald worden bij De Lawei, lawei.nl

► Vanaf morgen komen dagelijks drie filmpjes van Van oude dingen, de mensen die voorbijgaan op de website van Meeuw. Op 4 mei is er om 20.15 uur een digitale foyer, meeuw-jts.nl

► Alle projecten van Theater na de Dam die op een alternatieve manier doorgaan - waaronder ook de gratis podcast Try Freedom van jongerenclub Try This van Tryater i.s.m. Het Fries Museum - zijn te vinden op theaternadedam.nl

